

Gezwam op de speelplek

Vliegenzwam (Foto: Machteld Klees)

Vergankelijkheid van speelhout

deel I: zwamgroei

*Op een mooie paddenstoel,
rood met witte stippen....*

Het lieve kleuterliedje is ons zo vertrouwd en bij de eerste woorden zingen we eigenlijk meteen mee. Hoe anders klinkt de tekst uit een keuringsrapport uit 2016 over paddenstoelen op een natuurlijk speelterrein: 'Sommige stammen bevatten zwammen. Dit is risicoverhogend. Alle zwammen dienen verwijderd te worden'. Hoeveel lichtjaren zitten hier tussen? Kunnen we de verwondering over die vreemde groeisels bij onze kinderen vast houden en tegelijk als volwassen weldenkend mens waken over het wel en wee van onze kinderen?

Tekst: Deyke van Donkelaar

Iedere herfst, als de elfenbankjes, eikenhaas en reuzenzwam verschijnen, komen er weer vragen van bezorgde ouders, leerkrachten en leidsters over paddenstoelen in speelnatuur. Hoe kunnen we ze geruststellen en ze tegelijkertijd wijzen op natuurlijke processen die nu eenmaal doorgaan en van grote educatieve waarde zijn voor het kroost. Want, hoe giftig zijn zwammen die op speelstammen groeien? “Van de 5000 inlandse paddenstoelen zijn er ongeveer 20 zwaar giftig. Daarvan komt één soort, het bundelmosklokje, op dood naaldhout voor, maar de soort is verre van algemeen en heb ik nog nooit

Bundelmosklokje groeit op dood naalddhout (Foto: Lies van Veen)

Elfenbankje, algemeen en onschadelijk op dood hout (Foto: Cor van Hoften)

in een speelomgeving gezien. Er zijn wat meer soorten houtzwammen die bij consumptie voor spijsverteringsstoornissen kunnen zorgen, maar niet gevaarlijk zijn”. Bovenstaande woorden zijn afkomstig van mycoloog Eef Arnolds. Hij reageerde hiermee op de zin uit het keuringsrapport. Dus eigenlijk lijkt de giftigheid erg mee te vallen.

Natuurlijke opruimers

Al het hout dat buiten ligt wordt vroeg of laat aangetast door zwammen, zij breken het hout af tot organische stof. Ook speelhout als paalconstructies, losse boomstammen en terreinmeubilair treft dit lot. Bij hout, behandeld met beschermingsmiddelen, zal dit proces langzamer gaan maar uiteindelijk zullen de

minuscule zwamsporen ook hier een ingang in vinden. Paddenstoelen zijn natuurlijke opruimers van onder andere dood hout. Het wortelstelsel van de paddenstoel, de zwamvlok, is vervlochten met de gastheer, het dode hout of de grond en niet zichtbaar van de buitenkant. Wij zien alleen de vruchtlichamen in de vorm van paddenstoelen en zwammen zoals elfenbankjes die uit het speelhout groeien. Wil je, zoals de keuringsinstantie eist, de zwammen verwijderen, dan helpt het niet om alleen de vruchtlichamen af te breken, de zwamdraden groeien immers al door het hout heen. Speelhout vergaat dus langzaam maar zeker, met al die zwamdraden in de stam. Vergankelijkheid is een aspect dat meespeelt in de risicobeoordeling van speelhout. Bij constructiehout is de draagkracht essentieel, monitoren en op tijd vervangen is belangrijk. Los speelhout, liggend op de grond, mag gecontroleerd vergaan en vormen geweldige educatieve elementen met een rijkdom aan allerlei organismen. Op stammen, die door vocht, algen- en zwamgroei glad zijn geworden en waarvan de schors afschilfert, is het

Houten speelelementen zijn vergankelijk (Foto: Ruurd van Donkelaar)

uitdagend spelen want het vergt een goed evenwicht.

Educatieve kansen

Naast vergankelijkheid is er een kans dat kinderen gaan spelen met zwammen of er misschien wel van proeven. Omdat het overgrote deel ervan niet giftig is en de meeste giftige soorten beperkt zijn tot natuurgebieden maak ik me hierover ook niet teveel zorgen. Maar hoe weten kinderen (en wij) nu of een zwam te eten is of niet? Juf Jacqueline geeft al jaren les op een Montessorischool en heeft vele lesjes gegeven over zwammen naar aanleiding van meegenomen, glibberige bosvondsten. Vanuit de leefomgeving je les bepalen is belangrijk en het leukste aspect van haar werk. “Een open houding maakt kinderen tot jonge onderzoekers die niet bang zijn maar juist veel kennis opdoen”. Dus, op naar de lespakketten van het IVN, de bieb, internet en wat al niet meer. Wellicht kom je dan uit bij Pip Gilmore, die eetbare zwammen ent op haar ‘Groene takken’. Zo kun je met kinderen je eigen eetbare paddenstoelen kweken, een mooie activiteit voor op je groene schoolplein.

Aanvaardbaar risico?

Is het risico van de aanwezigheid van zwammen en paddenstoelen op speelhout dus aanvaardbaar? Ja natuurlijk! Als de zorgplicht voor het onderhoud van speelnatuur maar serieus genomen wordt. En dat doe je door een risico-analyse en logboek bij te houden en daarin te beschrijven hoe je om gaat met deze risico's, hoe vaak je controleert en eventueel een stam vervangt. Naast het goed beheer van je groene

Zulke ontdekkingen
gun je ieder kind
(Foto: Johan Vijfvinkel)

speelomgeving is de koppeling aan educatie een uitdaging. Op welke manier maak je kinderen en hun ouders deelgenoot van de risico's maar ook van de schoonheid en het nut van zwammen en paddenstoelen?

Meer nuance

Gelukkig gaat keuringsinstantie Tüv tegenwoordig genuanceerder om met zwamgroei. Ze wijzen op mogelijke gladheid en versnelde degradatie van speeltoestellen. En ze vinden het geven van voorlichting belangrijk. Bij navraag noemen ze: “Het is goed om kinderen bewust te maken en informatie te geven over de omgang met paddenstoelen”. Gelukkig maar, want zwammen zijn innig verbonden met de natuurlijke eeuwig durende kringloop en dat willen we graag

doorgeven aan onze kinderen met hulp van die vertrouwde kabouter Spillebeen.

In deel 2 komen houtsoorten, hun leeftijd en verduurzaming aan bod.

Deyke van Donkelaar werkt samen met haar man Ruurd, in hun adviesbureau voor ecologisch en historisch groen. www.ruurdvandonkelaar.nl

Meer over paddenstoelen:
Zelf eetbare paddenstoelen kweken: <https://groenetakken.nl>
Lesmateriaal:
www.allesoverpaddenstoelen.nl